

TÜRKÇE

Sözcükte Anlam Devam 2

H) NİTEL VE NİCEL ANLAMLI SÖZCÜKLER

Varlıkların sayılabilen, ölçülebilen ya da azalıp çoğalabilen durumlarını belirten sözcüklere **nicel** anlamlı sözcükler denir.

Dar sokaklardan geçtik.

Yüzlerce görevli vardı.

Varlıkların nasıl olduğunu belirten, onun başkalarından ayrılan özelliklerini bildiren sözcüklere **nitel** anlamlı sözcükler denir.

Güzel bir film izledik.

Kötü alışkanlığı yoktur.

Büyük lokma ye, büyük söz söyleme.

Nicel Nitel

SÖZCÜK İLİŞKİLERİ

Anlamca ilişkili sözcüklerin belirlenmesi: Bu tip sorularda aralarında anlam ilişkisi (parça-bütün, iç-dış, neden-sonuç) olan sözcüğün bulunması istenir.

ateş-yangın yemek-tabak ağaç-orman

Farklı sözcüğün belirlenmesi: Bu tip sorularda kelimeler anlamca gruplanır. Gruplanan sözcükler arasında değişik anlam ilişkileri vardır. Bu ilişkiye uymayan sözcüğün bulunması istenir

yiğit – mert – hırçın – cesur

Kuralı bozan sözcükler: Bazı sözcükler belirli anlam ilişkisine göre sıralanır. Farklı bir anlam ilişkisi taşıyanın bulunması istenir.

ağaç – kalem / buğday – ekmek

deniz - balık / süt – peynir

DEYİM

İki ya da daha fazla sözcüğün bir araya gelip kalıplaşmasıyla oluşan sözcük gruplarına “deyim” denir. Deyimleri oluşturan sözcükler, genellikle gerçek anlamlarını kısmen veya tümüyle kaybederek yeni anlam kazanır. Gerçek anlamlı deyimler de vardır.

pireyi deve yapmak (önemsiz bir olayı büyütme)

ciğeri yanmak (büyük bir acıya uğramak)

DEYİMLERİN ÖZELLİKLERİ:

Deyimlerin çoğu mecaz anlamlıdır:

etekleri zil çalmak (çok sevinmek) ödü patlamak (çok korkmak)

Deyimlerin anlamları tespit edilirken bazen sözcüklerin gerçek anlamlarından da yararlanır.

pösteği saymak : (İlerlemeyen zor ve gereksiz işle uğraşmak anlamını taşır.bu deyim anlamını koyun ya da keçinin derisindeki tüylerin sayılmasının zor ve gereksiz olmasından çıkartabiliriz.)

postu kurtarmak : (Öldürülmekten kurtulmak. Bu anlamı da yine sözcüğün gerçek anlamından yola çıkarak bulabiliriz.)

dolap çevirmek: (Hile ve dalavere ile iş yapmak. Bu anlamı da eski zamanda saray yaşantısındaki harem ve selâmlık arasındaki dolabın farklı amaçlar için kullanılması sonucu ortaya çıkmıştır.)

Deyimler en az iki sözcükten oluşur ama cümle biçiminde kullanılan deyimler de vardır.

söz grubu

cümle

gözü kara Köprü'nün altından çok sular geçti.

kulak vermek Karadeniz'de gemilerin mi battı?

eli sıkı Aşağı tükürsem sakal, yukarı tükürsem bıyık...

laf ebesi Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla!

Deyimler, kalıplaşmış söz dizileridir. Bu nedenle, deyimlerdeki sözcükler ve sözcük dizimleri değiştirilemez. Deyimler, genellikle mastar biçiminde bulunur ve cümle içinde çekimlenebilir.

- Karda gezip izini belli etmemek (Çamur)

- Kara gün dostu (Siyah)

Bazı deyimlerde sözcükler gerçek anlamlarıyla kullanılır.

-İsmi var, cismi yok.

-Çoğu gitti, azı kaldı.

-Özür dilemek.

Deyimler; yargı cümlesi hâlinde değildir, bir durum için geçerlidir, genel kural bildirmez. Deyimler bu özelliği sayesinde atasözlerinden ayrılır.

Aklı çıkmak (deyim)

Alma mazlumun ahını çıkar, aheste aheste.

(atasözü)

DEYİM AKTARMALARI

1- İnsandan Doğaya Aktarmalar (İnsana Özgü Kavramların Doğaya Aktarılması): İnsanlara ait olan özellikler doğadaki nesnelere verilir.

Gülen ayvım, ağlayan narımsın. Ovadaki bütün çiçekler el ele tutuşmuş, hep bir ağızdan şarkı söylüyorlardı.

2- Doğadan İnsana Aktarmalar (Doğaya Özgü Kavramların İnsana Aktarılması): Doğaya özgü olan sözcüklerin benzerlik ilişkisiyle insanların huy ve davranışlarını niteleme amacıyla kullanılmasıdır.

Koçum benim.

Sert bir insan olduğu bakışlarından belli.

3-Doğayla İlgili Kavramların Doğaya Aktarılması: Doğanın bir alanına özgü bir sözcüğün doğanın bir başka varlığı için kullanılarak anlam kazanmasıdır.

-Karlar uçuşurdu camlarda. (Doğaya ait olan "uçuşmak" sözcüğü, doğaya ait olan "kar" sözcüğüne aktarılmış.)

4- Duyu Aktarmaları: Bir duyuya ait olan kavramın başka duyuya aktarılmasıdır.

Acı bir çığlık duyuldu. (Tat alma duyusundan işitme duyusuna)

Suyun sert bir tadı vardı. (Dokunma duyusundan tat alma duyusuna)

Keskin bir koku içeriye yayılmıştı. (Dokunma duyusundan koklama duyusuna)

Başarılar dilerim.